

УДК 347.73

О. В. ПАБАТ,

кандидат юридичних наук,
викладач кафедри господарського та фінансового права
Харківського національного університету внутрішніх справ

ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ ЦІНОУТВОРЕННЯМ В УКРАЇНІ

З'ясовано та узагальнено існуючі підходи щодо використання терміна, який визначає державні органи, що можуть регулювати ціни на певне обмежене коло товарів та послуг. Проаналізовано нормативно-правові акти, які визначають перелік органів управління ціноутворенням в Україні.

Питання участі держави в процесі ціноутворення в Україні досить тривалий час не втрачає своєї актуальності. Існуючий механізм державного регулювання цін, елементом якого є органи управління ціноутворенням в Україні, неодноразово піддавався критиці з багатьох напрямків. У науковій літературі йдеться здебільшого про державне регулювання цін та ціноутворення, а існуючі роботи, де визначався перелік органів управління ціноутворенням в Україні, вже застаріли через часті зміни в законодавстві. Над публічно-правовою проблематикою ціноутворення і вивченням органів управління ціноутворенням в Україні працювали Л. К. Воронова, В. Е. Єсипова, Л. О. Шкварчук тощо. Проблема, що порушується у статті, актуальна і тому, що в один із головних нормативно-правових актів, які регулюють повноваження органів управління ціноутворенням в Україні, – Постанову Кабінету Міністрів України «Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)» – вносилися зміни постановами Кабінету Міністрів більш ніж 50 разів, у результаті чого змінилися не лише повноваження чи сфери регулювання цін (тарифів), а й перелік самих органів управління ціноутворенням. Тому **мета** даної статті полягає в тому, щоб на основі аналізу нормативно-правових актів визначити перелік органів управління ціноутворенням в Україні та правові засади їх діяльності.

Одразу зазначимо, що сам термін «органи управління ціноутворенням в Україні» закріплено у назві ст. 12 Закону України «Про ціни і ціноутворення». Там же визначено, що координація роботи щодо здійснення політики цін, проведення економічного аналізу рівня та динаміки цін і вжиття заходів щодо регулювання цін і тарифів здійснюються відповідними дер-

жавними органами управління України та їх структурними підрозділами [1].

Учені у своїх роботах використовують терміни «органи державного регулювання цін», «органи державного управління в галузі встановлення і застосування цін (тарифів)» чи «органи здійснення регулювання цін та ціноутворення». Можливо, враховуючи розбудову України як країни з ринковою економікою ці терміни є більш правильними, адже з часу прийняття Закону України «Про ціни і ціноутворення» в 1990 р. ступінь та форми обмеження вільного ціноутворення в Україні значно змінилися. Із заміною планової економіки ринковою змінилися і функції держави та її органів у сфері ціноутворення. Проте Законом їх визначено саме як органи управління ціноутворенням в Україні, тому такого формулювання дотримуватимемося і ми в нашому дослідженні.

Публічно-правова природа ціноутворення виражається в державному регулюванні цін, яке є діяльністю органів держави, спрямованою на встановлення і збереження такого рівня цін, який забезпечив би рентабельну діяльність суб'єктів господарювання, паритет цін різних галузей народного господарства, реальність заробітної плати, стійкість валюти та інші економічні параметри в державі.

Залежно від обставин, що виникають в Україні, державні органи можуть регулювати ціни на певне обмежене коло товарів та послуг, а саме: продукцію підприємств, які посідають монопольне становище на ринку товарів, а також товари та послуги, які визначають масштаб цін в економіці і соціальну захищеність окремих категорій громадян. Ці органи здебільшого не визначають конкретної ціни на товари та послуги (за винятком фіксованих цін), а лише встановлюють граничний рівень рентабельності чи цін, визначають загальні правила і принципи ціноутворення.

Одним з основних напрямків державного регулювання цін в Україні є розмежування повноважень центральних органів виконавчої влади, Ради Міністрів АРК, обласних, Київської та Севастопольської міської держадміністрації, виконавчих органів міських рад у сфері ціноутворення. Головним центральним органом управління ціноутворенням в Україні відповідно до ст. 116 Конституції України є Кабінет Міністрів України, який забезпечує проведення цінової політики. Невід'ємною частиною реалізації засад політики ціноутворення в державі є визначення механізму та конкретних органів, на які покладено обов'язки щодо забезпечення виконання політики в цій сфері. За Рішенням Конституційного Суду України такими органами, зокрема, є: Кабінет Міністрів України, який визначає перелік продукції, товарів і послуг, на які можуть бути затверджені відповідними органами виконавчої влади фіксовані та регульовані ціни і тарифи, порядок реалізації повноважень цих органів у галузі встановлення і застосування цін і тарифів, здійснення контролю за цінами (тарифами); органи Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування, які встановлюють тарифи оплати побутових, комунальних, транспортних та інших послуг [2].

Так, до повноважень Кабінет Міністрів України в галузі ціноутворення, визначених ст. 4 Закону України «Про ціни і ціноутворення», належать:

– забезпечення здійснення в Україні державної політики цін;

– визначення переліку продукції, товарів і послуг, державні фіксовані та регульовані ціни і тарифи на які затверджуються відповідними органами державного управління, крім сфери телекомунікацій, електроенергетики, централізованого теплопостачання, водопостачання та водовідведення;

– визначення повноважень органів державного управління в галузі встановлення і застосування цін (тарифів), а також у сфері контролю за цінами (тарифами). Ці повноваження підтверджено і низкою рішень Конституційного Суду України

Останній пункт реалізовано через Постанову Кабінету Міністрів України «Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)» [3]. У Постанові з метою вдосконалення системи державного регулювання цін (тарифів) та розвитку ринкових відносин Кабінет Міністрів України затвердив

повноваження центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, виконавчих органів міських рад щодо регулювання (встановлення фіксованих та граничних рівнів цін (тарифів), торговельних (постачальницько-збутових) надбавок, нормативів рентабельності, запровадження обов'язкового декларування зміни) цін і тарифів на окремі види продукції, товарів і послуг.

Перелік органів, яким Кабінетом Міністрів України надано повноваження щодо регулювання цін і тарифів на окремі види продукції, товарів і послуг та їх назви протягом 14-ти років з дня прийняття Постанови [3], якою вони закріплювалися, постійно змінювався. Нині, враховуючи всі зміни, до цих органів належать:

1) Міністерство транспорту та зв'язку України;

2) Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації;

3) Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я України, інші міністерства та центральні органи виконавчої влади, до сфери управління яких належать навчально-виховні заклади;

4) Міністерство освіти і науки України, Держкомінформнауки, інші центральні органи виконавчої влади, що розміщують державне замовлення на випуск друкованої продукції;

5) Міністерство внутрішніх справ України;

6) Національна комісія регулювання електроенергетики;

7) Міністерство праці та соціальної політики України;

8) Державний комітет лісового господарства України;

9) Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації;

10) Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації, виконавчі органи Львівської і Криворізької міських рад;

11) Державний комітет України із земельних ресурсів;

12) Міністерство економіки України;

13) Державний комітет ветеринарної медицини України;

14) Державний комітет України з питань науки, інновацій та інформатизації.

Крім того, Міністерство регіонального розвитку та будівництва України формує кошторисну нормативну базу, визначає порядок її застосування в будівництві, контролює дотримання

замовниками, проектними, будівельно-монтажними організаціями та іншими учасниками інвестиційної діяльності нормативних документів і нормативів обчислення вартості будівництва об'єктів, що споруджуються із залученням коштів Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів, а також коштів державних підприємств, установ та організацій.

Існує і обмеження повноважень зазначених органів щодо регулювання цін і тарифів на окремі види продукції, товарів і послуг. Так, їх повноваження не поширюються на тарифи, що встановлюються виконавчими органами сільських, селищних, міських рад відповідно до ст. 28 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Одним із значущих для населення України питань є встановлення державними органами України державних фіксованих та регульованих цін і тарифів (наприклад на електроенергію, водопостачання тощо). У контексті досліджуваної проблематики нас цікавлять саме органи, які цим займаються. До таких належать органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, які своїми рішеннями встановлюють (затверджують) державні фіксовані та регульовані ціни і тарифи на роботи (послуги). Ці державні фіксовані та регульовані ціни і тарифи встановлюють у розмірі економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, які своїм рішенням встановлюють (затверджують) ціни (тарифи) на роботи (послуги) у розмірі, нижчому за розмір економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво (надання), зобов'язані відшкодувати суб'єкту господарювання різницю між встановленим (затвердженим) розміром ціни (тарифу) та розміром економічно обґрунтованих витрат на виробництво (надання) зазначених робіт (послуг) за рахунок коштів відповідних бюджетів [4].

Слід сказати, що Кабінет Міністрів України, який забезпечує проведення цінової політики, не завжди вчасно вносить зміни до прийнятих ним правових актів щодо органів управління ціноутворенням в Україні (їх назви, правонаступників неіснуючих органів тощо). Перелік органів управління ціноутворенням в Україні відповідно до чинного законодавства наведено вище.

Зауважимо також, що винесене в назву ст. 12 Закону України «Про ціни і ціноутворення» поняття «органи управління ціноутворенням» у нормативно правових актах зустрічається вкрай рідко і нерідко підміняється іншими формулюваннями. Зокрема, у нещодавно прийнятому Законі України «Про державно-приватне партнерство» окрема група цих органів іменуються як органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, що встановлюють державні фіксовані та регульовані ціни і тарифи на роботи (послуги).

Підводячи підсумок, відзначимо, що державна цінова політика в Україні ґрунтується в основному на застарілій законодавчій та нормативно-правовій базі, а відтак чекати від неї якихось прогресивних підходів було б марно. Наприклад, базовий Закон України «Про ціни і ціноутворення» було прийнято ще 3 грудня 1990 р. І хоча в цей Закон постійно вносять зміни і доповнення, в цілому він відображає концепції та базові підходи двадцятирічної давнини. Ось чому виникають численні проблеми з ціноутворенням у будівництві, житлово-комунальній сфері, інших галузях економіки. Тому, на нашу думку, назріла необхідність розроблення відповідного законопроекту, що врегулював би це питання. Стосовно перспективи подальших робіт із досліджуваної теми вважаємо за доцільне зосередити увагу на опрацюванні питань компетенції окремих органів управління ціноутворенням в Україні.

Список використаної літератури

1. Про ціни і ціноутворення : закон України від 3 груд. 1990 р. № 507-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=507-12>.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 5, частини третьої статті 9 Закону України «Про ціни і ціноутворення» і розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про ціни і ціноутворення» (справа про ціни і тарифи на житлово-комунальні та інші послуги № 1-21/2000) від 10 лют. 2000 р. № 2-рп/2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v002p710-00>.
3. Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів) : постанова Кабінету Міністрів України від 25 груд. 1996 р. № 1548 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1548-96-%EF>.

4. Про державно-приватне партнерство : закон України від 1 лип. 2010 р. № 2404-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 524.

5. Воронова Л. К. Фінансове право : навч. посіб. (за вимогами кредит.-модул. системи орг. навч. процесу) / Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко Н. Ю. Пришва та ін. ; за заг. ред. Л. К. Воронової. – К. : Прав. єдність, 2009. – 395 с.

Надійшла до редколегії 24.10.2010

ПАБАТ А. В. ОРГАНЫ УПРАВЛЕНИЯ ЦЕНООБРАЗОВАНИЕМ В УКРАИНЕ

Установлены и обобщены существующие подходы относительно использования термина, определяющего государственные органы, которые могут регулировать цены на определённый ограниченный круг товаров и услуг. Проанализированы нормативно-правовые акты, фиксирующие перечень органов управления ценообразованием в Украине.

PABAT O. GOVERNMENT CONTROLLING BODIES OF THE PRICE FORMATION IN UKRAINE

The existing approaches conserving the use of the term that determines the state bodies which may regulate prices for certain limited sphere of commodities and services are defined and generalized. The legal acts which determine the list of government controlling bodies of the price formation in Ukraine are analyzed.
